

Veikime bendradarbiaudami

Gražų rugsėjo 27-osios vidurdienį klubo vadovė Danguolė Survilaitė ir aš, Zina, iš Vilniaus oro uosto išskridome į 6 dienų išvyką. Kelionės tikslas – Rumunijos sostinė Bukareštas. Tikėjomės, kad ir ten bus panašus oras, nors laukė ne poilsis, o du tarptautiniai renginiai, kurių dienotvarkėse buvo numatyti ilgi pasisėdėjimai auditorijose. Aš pirmą kartą vykau į Bukareštą, vadovė D. Survilaitė jame pabuvojo sovietiniais laikais, o 2003 m. rudenį čia, fondo *Hamlet Trust* organizuotame seminare, buvo Klubo nariai Edmundas ir jo žmona Edita (Edmundo išpūdžius ir pasakojimą apie Bukareštą ir Rumuniją galite pasiskaityti mūsų žurnalo 2003 m. Nr.4). Skridome su persėdimu Amsterdame (tokius bilietus atsiuntė rengėjai), todėl Bukareštą pasiekėme tik 23 val. Atvykusias apgyvendino tame pat viešbutyje "Sky Gate" ("Dangaus vartai"), kuris prieš porą metų labai sužavėjo Edmundą ir Editą. Viešbutis šiaip jau būtų ir patogioje vietoje, nes yra visai šalia tarptautinio oro uosto (Bukarešte yra ir antrasis – senasis – vietinių skrydžių oro uostas), tai būtų kokia dešimt minučių kelio pėstute. Atrodo absurdiškai, bet važiuojant mašina sugaišti daug ilgiau, daugiau nei pusvalandį. Viešbutis šikūręs priešingos judėjimo krypties greitkelio, ir tenka nuvažiuoti gerą gabalą kelio, kol pasieki vietą apsisukti, o po to dar tiek pat sukarti važiuojant atgal. Na, o centras taip pat tolokai, irgi apie pusvalandį autobusu. Šiame viešbutyje ir praleidome visas dienas, kiek buvome Bukarešte: čia gyvenome, maitinomės, čia vyko ir abu renginiai.

Kitos dienos rytą bepusryčiaudamos susitikome ir dar tris Lietuvos atstoves: Mariją Skvarčevską iš Lietuvos psichikos sveikatos slaugytojų draugijos ir Danutę Kašubienę bei Gražiną Dagienę iš Lietuvos sutrikusios psichikos žmonių globos bendrijos, atvykusias anksčiau už mus. Kartu su visa šia moteriška Lietuvos

M. Skvarčevskaja, Z. Samsanavičiūtė, D. Survilaitė (pirmoje eilėje iš kairės) tarp seminaro dalyvių.

komanda ir dalyvavome pirmajame renginyje-seminare "Nuo paramos prie pacientų teisių gynimo: suinteresuotų šalių įtraukimas", organizuotame GAMIAN-Europe ir EUFAMI (European Federation of Associations of Families of Mentally III People – Šeimų, turinčių psichikos ligonių, Europos asociacijų federacija). Šis seminaras truko pusantros dienos (rugsėjo 28-29d.). GAMIAN-Europe renginiuose mes vis dalyvaujame ir rašome apie šią organizaciją dažnai, todėl nesikartosiu ją pristatydamas, o apie EUFAMI šiek tiek priminsiu.

EUFAMI veikia kaip tarptautinė organizacija nuo 1992 m. Ji registruota Briuselyje pagal Belgijos įstatymus. Federacija buvo sukurta vartotojų globėjų, susibūrusių į organizacijas, atstovų, kurie susirūpinę rimtais psichikos ligų šeimoje padariniais. Šioms organizacijoms atstovaujantys nariai pripažino, jog šeimos gali spręsti išskylančias problemas. Pasidaliję savo patirtimi, jie nusprendė dirbti kartu ir šitaip labiau padėti sau bei žmonėms, kuriuos jie globoja. Šiuo metu federacija jungia asociacijas nares iš visos Europos ir rūpinasi apytiksliai pusės milijono globėjų bei psichikos ligomis sergančių žmonių teigiamais gyvenimo pokyčiais.

Seminare dalyvavo 22 atstovai iš 11 šalių, kurių pusę pakvietė viena, o kitus – kita organizacija rengėja. Seminare buvo skaitomi tik keli pranešimai, daugiau vyko praktinių užduočių ir diskusijų grupėse.

Pagrindinį, sakyčiau, temos vedamąjį pranešimą (nors ne pirmasis) skaitė kvietinis profesionalus skaitovas Norman'as Sartorius. Jis – medicinos mokslų daktaras, kurio specializavimosi sritys – psichiatrija ir neurologija, be to, jis taip pat ir psichologijos mokslų daktaras, dėstantis daugelyje pasaulio universitetų. N. Sartorius parašęs ne vieną šimtą straipsnių, yra keliasdešimties knygų autorius arba bendraautoris. Jis – įvairių pasaulio šalių aukštųjų mokyklų bei asociacijų garbės narys.

Pranešėjas glaustai išdėstė kas, ką ir kaip turi veikti, kad darydami tam tikrą įtaką įgyvendintume pacientų teisių gynimo uždavinius. Jis praplėtė pas mus susiformavusį supratimą apie žmones, ginančius pacientų teises. Jo manymu, tai būtų:

- ◆ savigelbos grupės (pacientų),
- ◆ paslaugų išplėtimo grupės (pvz., medicinos darbuotojai),

- ◆ savanorių grupės,
- ◆ kontrolierių ir kontrolės grupės,
- ◆ mėgėjų advokatų grupės,
- ◆ profesionalų advokatų grupės.

Kam reikalinga tokia veikla:

- ◆ tai būdas gerinti psichikos sveikatą,
- ◆ tai naujų, humanišku pacientų teisių įgyvendinimas,
- ◆ tai būdas pacientus integruoti į visuomenę,

◆ tai visuomenės sveikatos gerinimas apskritai, nes nėra sveikatos be psichikos sveikatos..

Į kokių asmenų grupes ši veikla nukreiptina:

- ◆ į pačius pacientus,
- ◆ į pacientų globėjus ir jų šeimos narius,
- ◆ į gydymo paslaugų įstaigų darbuotojus,
- ◆ į kitų sveikatos apsaugos institucijų darbuotojus,
- ◆ į žinomus žmones,
- ◆ į asmenis, priimančius sprendimus psichikos sveikatos klausimais.

Antruoju lygmeniu įtaka būtų daroma:

- ◆ vyriausybei,
- ◆ įdarbinimo kompanijoms,
- ◆ spaudai,
- ◆ politikai,
- ◆ dvasininkijai.

Pranešėjas išskyrė keletą pagrindinių įtakos darymo metodų:

◆ tai pasinaudojimas asmeniniais ryšiais arba tokių ryšių užmezgimas;

◆ tai nuolatinis vis tų pačių svarbiausių problemų visose sferose, kur darysime įtaką, kartojimas, tik atitinkamai kitokiais žodžiais (pvz., vienaip pateikiant problemą gydymo įstaigų darbuotojams ir kitaip žinomiems žmonėms, visiškai neišmanantiems mūsų problemų);

- ◆ daryti įtaką išleidžiamiesiems įstatymams;
- ◆ kampanijos (arba veikimas skandalu).

Ir baigdamas pranešėjas pastebėjo, jog pacientų teisių gynimo/atstovavimo tikslai pasiekiami, jeigu pradžioje jie pakankamai kuklūs, o vėliau, pasiekus pirminius rezultatus ir turint įdirbio, galima siekti ir didesnių užmojų.

Du pranešimus, pagrįstus praktine patirtimi, skaitė Čekijos atstovės. Apie bendradarbiavimą su žiniasklaida kalbėjo Lucie Rybova, atstovaujanti respublikinei buvusių ir esamų psichikos paslaugų vartotojų nevyriausybinei organizacijai "Kolumbus". Pranešėja mažai ką tepapasakojo apie tai, ko nedaro mūsų Klubas. Tai ir dalyvavimas televizijos bei radijo laidose, ir straipsniai, interviu laikraščiuose, ir savas interneto puslapis – visa tai mes darome. Na, ko neturime, tai neturime – tai bendrų projektų su žiniasklaida. Tuo tarpu, jeigu tikėtume mūsų "Psichiatrijos žiniuose" (2005,09, Nr.4) spausdinta informacija, jog 2005 m. gegužės 5 d. Čekijos parlamentas priėmė įstatymą, kuriuo įteisino grotuotų lovų taikymą psichiatrijos ir socialinės globos įstaigose, tai du pranešėjos nurodyti kaip pavykę renginiai neturėjo jokio poveikio. Kaip tik daugiausiai prieš grotuotas lovas buvo kalbama "Kolumbus" ruoštoje BBC radijo laidoje ir kartu su dviem tarptautinėmis organizacijomis bendroje spaudos konferencijoje praeitais metais. Antroji Čekijos pranešėja – Petra Jezkova (iš Prahos Medicinos

Akademijos Fondo) – pagal dienotvarkę turėjo skaityti pranešimą apie vartotojų ir medikų partnerystę. Betgi pranešėja kalbėjo apie viską: ir apie šalies psichiatrijos problemas (mažą finansavimą), ir apie bendradarbiavimą su žiniasklaida bei politikais. Kaip partnerystės su profesionaliais medikais pavyzdį trumpai paminėjo bendrą projektą "Atviros durys".

Antroje pirmos dienos pusėje vyko intensyvūs mokymai grupėse, skiriant po vieną valandą kiekvienai temai, taigi galima įsivaizduoti, kiek turėjome galimybių išmokti ką nors nauja. Mes – visos penkios Lietuvos atstovės – buvome priskirtos į vieną grupę, bet tai nereiškia, jog visą laiką dirbome pačios sau, užsisklendusios, tik mokymai kaip bendradarbiauti su žiniasklaida buvo vedami vienai grupei, kiti vyko jungtinėse grupėse (paprastai po dvi grupes).

Bendravimo su žiniasklaida mokė Derek'as Moloughney'us (iš Jungtinės Karalystės). Tai įdomi asmenybė, buvęs profesionalus aktorius ir teatro direktorius bei dramos meno dėstytojas, tačiau jau 27-eri metai konsultuojantis žiniasklaidos klausimais, turi savo mokymų firmą. Jo klientais yra buvę pasaulinio masto bankai, įmonės ir organizacijos. Jo pastangas per vieną valandą išmokyti bendravimo su žiniasklaida gudrybių galima prilyginti posakiui "įmetė ir plauk". Trumpai apibūdinęs, kaip reikia pasiruošti interviu, jis dar suspėjo inscenizuoti interviu su kiekviena dalyve pagal jos pasirinktą problemą. Taigi kaip pateikti interviu žiniasklaidai:

✓ paruošti ir pateikti intriguojančią problemą patiems;

✓ pateikti problemą diplomatiškai (agresyvus puolimas kelia auditorijos antipatiją);

✓ pasiruošti interviu iš anksto, parenkant mažiausiai tris argumentų grupes problemai pagrįsti ir netgi žodinius teiginius;

✓ interviu patrauks dėmesį, jeigu bus pasitelkti pavyzdžiai (atskirų asmenų istorijos, faktai susieti su gerai žinomais asmenimis ar aktualiais įvykiais).

„Daug kuo nuo mūsų priklauso, ar žurnalistas bus tas tiltas, per kurį mūsų problemos taps įdomios visuomenei“, – šiek tiek teatrališkai teigė vedantysis. Interviu su mumis buvo nufilmuoti, kiekviena gavome po vaizdajuostę ir pluoštą medžiagos apie bendravimą su žiniasklaida, taip pat netgi taikytinų posakių sąrašą. Sprendžiant iš pateiktos medžiagos, vedantysis buvo pasiruošęs supažindinti su visomis galimybėmis per žiniasklaidą bendrauti su visuomene, ir tik organizatorių dienotvarkė, o ne jo išmanymo stoka tai sutrukdė. Na, kad ir kaip būtų, man tai buvo įdomiausia ir netgi, pasakyčiau, linksmiausia praktinė užduotis, nes vedančiajam, be viso kito, netrūko ir subtilaus humoro.

Jungtinėje grupėje, prie mūsų prisidėjus lenkams ir

čekams, vadovaujant N.Sartorius'ui, vyko mokymai, kaip paskatinti bendrai veikti sveikatos paslaugų teikėjus (praktiškai medicinos personalą). Vedantysis pirmiausiai pasiūlė dalyviams papasakoti apie savo veiklą. Lenkai ir čekai kalbėjo apie bendrai su gydytojais įgyvendinamus projektus. Mūsų Klubo vadovė D.Survilaitė papasakojo apie vykdomą pacientų teisių gynimo projektą, kurio metu, atliekant apklausas ligoninėse, bendradarbiaujama tiek su ligoninių administracija, tiek su kitu personalu. D.Kašubienė papasakojo apie jų organizacijos vykdomus mokymus psichiatrijos slaugytojams. Visus šiuos pasakojimus N.Sartorius'as tik papildė tuo, kad norint paruošti naujai mąstančius psichiatrus, būtina įtraukti į organizacijų veiklą ir medikus studentus. Paskatinant tokiai veiklai, juos, pavyzdžiui, būtų galima pakviesti dalyvauti ir tokiose konferencijose kaip ši, sykiu pabūnant kad ir vertėjais.

Jaunas, bet ambicingas pranešėjas Balazs'as Sator'as – Vengrijos nevyriausybinių organizacijų paramos centro – Visuomenės vystymo fondo vykdytysis direktorius, taip pat Tarptautinio lėšų organizavimo kongreso (veikiančio Jungtinėje Karalystėje) Patariamojo komiteto narys, vietoje praktinio užsiėmimo perskaitė koncentruotą pranešimą apie organizacijos veiklos (verslo) gerinimą, tobulinant vadovavimą. Pakalbėjęs apie įvairius vadovavimo modelius, jis labiau apsistojo ties valdyba, jos funkcijomis, kurios mums buvo žinomos ir kurias mūsų Klubo valdyba atlieka. Nauja ir naudinga – tai viena iš jo paminėta funkcijų: pamainos paruošimas. Dar prieš rinkimus senoji valdyba turėtų kvieisti ir kalbėti su būsimais pretendентаis, kad išvengtų atsitiktinių, nedirbančių valdyboje asmenų. Kalbėdamas apie finansavimo šaltinius, prelegentas kaip privalomus nurodė narystės mokesčius, kurie svarbūs ne tik pajamų, bet ir narių drausminimo bei narystės įrodymo atžvilgiu. Taigi ne veltui mes, iki šiol nerinkę nario mokesčio, savo naujuose įstatuose artimiausiame visuotiniame susirinkime numatėme nustatyti jų mokėjimo tvarką ir dydį. Gal ginčytina prelegento pasiūlyta ilgalaikė, mažiausiai 5-erių metų organizacijos veiklos strategija. Išgyvename staigių pokyčių metą, vienos organizacijos kuriasi, kitos bankrutuoja arba tiesiog "išnyksta", todėl numatyti, iš kur po 5-erių metų gausi lėšas – sunkoka.

Antrąją, sykiu ir paskutinąją seminaro dieną, pora valandų buvo skirta organizacijų lobistinei veiklai. Įžanginį pranešimą skaitė GAMIAN-Europe prezidentė (išrinkta 2004 m.), Rumunijos psichikos sveikatos lygos vykdančioji direktorė Raluca Nica. Ji daugiausiai dėmesio skyrė tam, kaip paruošti pranešimą susitikimui su politikais, o ne, mano manymu, svarbesnei problemai – kaip tokius ryšius susitikimams su politikais užmegzti. Tiesa, ji paminėjo, jog patartina kreiptis į tokius politikus,

kurie turi šeimos narių, sergančių psichikos liga, arba patys yra turėję tokių sveikatos sutrikimų. Manau, jog pas mus tai tiktų kalbant apie "garbingesnes" ligas, o psichikos ligų atveju tai sukeltų atvirkštinę reakciją, nes primintų, ką visi politikai stengiasi kuo labiau nuslėpti. Savo pranešimą R.Nica baigė linkėdama palaikyti ilgalaikius ryšius su politikais, nors tai vėlgi nelengva pasiekti Lietuvoje, kur sunku suskaičiuoti, kiek vien Sveikatos apsaugos ministrų pasikeitė per nepriklausomybės metus.

Vėlgi buvo skaitomi du trumpi pranešimai iš praktinės patirties. Mūsų – Lietuvos – atstovė Marija Skvarčevskaja įdomiai papasakojo apie jų psichiatrijos sveikatos slaugytojų draugijos veiklą kartu su Respublikinės Vilniaus psichiatrijos ligoninės slaugytojomis, kad pakeistų galiojusią tvarką, numatančią per didelį skaičių ligonių, kuriuos turi aptarnauti viena slaugytoja, taip pat ir apie kitokio slaugomojo darbo apimtis. Maltos atstovė Elisa Camilleri ("Richmond Fondas") trumpai užsiminė, kad Malta – maža šalis (Maltoje maždaug tiek gyventojų kaip Vilniuje), todėl priėjimas prie politikų lengvesnis ir jų bei kitų šalių organizacijos tuo pasinaudoja. Politikai dalyvauja jų renginiuose ir kviečia organizacijų atstovus, ruošdami toms organizacijoms svarbius teisinius aktus. Toliau vykusiose diskusijose kalbėję įvairių šalių atstovai akcentavo netinkamą jų šalių vyriausybių politiką, kad per mažai finansuoja psichikos sveikatos apsaugą. Jie nematė iš aptartų seminare būdų tokių, kuriuos pasitelkę savoms vyriausybėms galėtų daryti ilgalaikę įtaką. Deja, kokio nors papildomo "recepto" ir neišgirdo. Šitai ir baigėsi seminaras: kaip visada, šio to pasimokėme, šio to naujo išgirdome, o kai kuo likome ir nepatenkinti.

Tuoju po pietų (rugsėjo 29 d.) prasidėjo **antrasis renginys – GAMIAN-Europe metinis suvažiavimas**, kuriame iš Lietuvos likome jau trise (D.Kašubienė ir G.Dagienė buvo kviestos tik į pirmąjį seminarą), o iš viso suvažiavime dalyvavo arti šimto (87) atstovų iš įvairių Europos šalių bei Izraelio nevyriausybinių organizacijų, veikiančių psichikos sveikatos srityje. Suvažiavimo tema buvo ganėtinai gremėzdžiškai suformuluota, todėl, tik trumpai apibūdindama, galiu pasakyti, jog jis buvo skirtas Psichikos sveikatos reformai Europoje, sutelkiant dėmesį į individą ir įgalinant jį veikti. Pirmąją dieną tebuvo suspėta išklaudyti prakalbas, taigi ir Rumunijos sveikatos apsaugos ministerijos atstovo sveikinimą.

Antrąją dieną buvo perskaityta per 10 pranešimų, savo tematika ir dėstymo intensyvumu iš esmės labiau skirtų profesionalams. Todėl tik trumpai apžvelgsiu šiuos pranešimus, tikėdamasi, jog mane papildys ar pataisys Klubo vadovė D.Survilaitė. Buvo atskirai kalbama apie problemas įgyvendinant psichikos sveikatos reformas Europos Sąjungos šalyse, šalyse kandidatėse ir Pietryčių

Europos pakto (Stability Pact Countries) šalyse. Atitinkamai pagrindinius pranešimus skaitė: Rodney Elgie – mums žinomas kaip buvęs GAMIAN-Europe prezidentas (2000-2004 m.), dabar – Europos Pacientų forumo prezidentas ir dar daugelio kitų tarptautinių organizacijų narys, taip pat – Bogdana Tudorache – Rumunijos psichikos sveikatos lygos prezidentė ir šalies sveikatos ministro sekretoriaus padėjėja Psichikos sveikatai, bei Vesna Puratic – iš Bosnijos ir Hercegovinos, vadovaujanti Pietryčių Europos šalių psichikos sveikatos projektui.

Kalbant apie reformas Europos Sąjungos šalyse ir šalyse kandidatėse, buvo skiriama nemažai dėmesio reformų strategijai, įgyvendinant Helsinkio dokumentus (2005.01.15 d. Europos ministrų konferencijoje priimtai "Europos psichinės sveikatos apsaugos deklaracijai" ir Veiksmų planui – apie juos išsamiau mūsų "KŽ" Nr.2). Pranešimuose akcentuota, jog ruošiant reformų strategiją ir ją įgyvendinant būtina plačiai pasitelkti pacientų organizacijas, jų narius. Reformuoti būtina ne tik pačią psichikos sveikatos sistemą, bet ir keisti požiūrį į psichikos ligonį, dalyvaujant visoms suinteresuotoms šalims. Apibūdinant esamą padėtį Europos Sąjungos šalyse ir šalyse kandidatėse, paminėta, jog pačiam ligų gydymui skiriama palyginus apylygiai ir nemažai lėšų (vos ne dvigubai nei daugumai šalių investicijų skiria Liuksemburgas), tačiau daugelyje šalių vis dar nepakankamai finansuojama ligų prevencija ir visuomenės švietimas, kova su stigma. Lietuva vėl buvo išskirta ir paminėta kaip šalis, kurioje daugiausiai savižudybių Europoje. Na, bet pagal kitus duomenis, mes visgi labiau pažengę. Tarkim, pretenduojančioje į ES Turkijoje 68 mln. gyventojų tenka tik 1300 gydytojų psichiatrų.

Pietryčių Europos šalys: Albanija, Rumunija, Moldova, Bulgarija ir kai kurios buvusios Jugoslavijos valstybės, – 1999 m. susitarė dėl bendrų veiksmų ir sudarė savo sąjungą (Stability Pact Countries). Dauguma šių šalių – neturtingos, todėl jose problemiškas netgi nevyriausybinių organizacijų steigimas ir veikla, taigi sunku daryti žymesnį poveikį leidžiamiems įstatymams bei iš viso politikai psichikos sveikatos srityje. Šalys yra priėmę bendrų dokumentų psichikos sveikatos klausimais, taip pat ir dėl bendrų psichikos sveikatos reformos standartų.

Susirinkusiems buvo pristatytas GAMIAN-Europe darbinės grupės paruoštas Europos šizofrenijos gydymo standartas. Skaityti du pranešimai apie dvipolių sutrikimų tyrimus ir jų gydymą.

Pakutinę suvažiavimo (spalio 1-ąją) dieną vyko mokymai vėl apie tuos pačius organizacijų veiklos tobulinimo, pasitelkiant suinteresuotas šalis, klausimus, kaip prieš tai vykusiam seminare, o kai kuriuos

užsiėmimus vedė netgi tie patys skaitovai. Nebuvo jokios iškilmingos suvažiavimo uždarymo ceremonijos. Nuvylė ir paskutinis vakaras, kuriam taip pat stigo iškilmingumo. Tiesiog visi pavakarieniavo, be jokių kalbų ar palinkėjimų. Čia aš vis norom nenorom prisimenu 2001 m. suvažiavimą Maltoje, kuris, man rodos, buvo visais atžvilgiais geriau organizuotas.

Nors abiejuose renginiuose buvo daug kalbama apie bendradarbiavimą su žiniasklaida, pastarosios dėmesio šie renginiai nesulaukė.

Kaip minėjau pradžioje, apie pačią šalį ir **Bukareštą** gana daug ir išsamiai rašė Edmundas po savo kelionės 2003 m., todėl nekartosiu to, ką rašė jis. Mums taip pat paskutinę buvimo Bukarešte dieną buvo organizuota kelionė autobusu po miestą, tačiau kaip tik tą dieną prasidėjo smarkus lietus, todėl galėjome pamatyti miesto įžymybes tik per autobuso langą. Gerai, kad mes per laisvesnį pusdienį buvome pačios nuvažiavę pasižvalgyti po Bukareštą, todėl bent galėjome nusifotografuoti

M. Skvarčevskaja ir Z. Samsanavičiūtė vienoje iš Bukarešto aikščių.

žymesnėse vietose. Edmundo aprašymą papildyčiau tuo, kad Bukarešte daug muziejų, įsikūrusių monumentaliose (daugiausiai 19 a. II-osios pusės ir 20 a. pradžios) statiniuose (tai nacionaliniai meno, istorijos, karo, mokslo, gamtos istorijos muziejai, Karalių rūmai ir kt.). Vienas seniausių architektūros paminklų – patriarchalinė katedra (pastatyta 1657 m.), ir nors pliaupė lietus, užbėgome pasižiūrėti į ją iš vidaus, tačiau radome pilną maldininkų, todėl ir vėl nepasisekė. Mieste platūs prospektai, didžiulės aikštės su didingais paminklais, didelius plotus užima parkai. Naujausias didingas paminklas Revoliucijos aikštėje, pastatytas 1989 metų aukoms atminti, vaizduoja aukštu smaigaliu pervertą širdį. Nuo Konstitucijos ligi Sąjungos aikštės tęsiasi išpūdinga alėja su virtine fontanų, tai tarsi savotiški Bukarešto Elizejaus laukai. Mums pavyko pasivaikščioti išvykoje atskirai nuo likusiųjų po vieną didžiausių Čismidžijaus (Cismigiu) parką (įkurtą 1860 m.), kur matėme medžių ir augalų įvairovę, žymių žmonių skulptūrų alėją, po

atviru dangumi eksponuojamas, pagal antikinę stilių sukurtas didžiules vazas (kurios, beje, gana patvariai įcementuotos). Norėjome užsukti ir į Nacionalinę meno galeriją, tačiau buvo paskutinės čia veikusios prancūzų dailės parodos dienos ir prie galerijos tęsėsi ilga žmonių eilė (beje, galeriją saugojo ginkluoti kareiviai). Tos eilės keitė pas mus susidariusią nuomonę apie žemą rumunų kultūros lygį. Ir vėl kiti kraštutiniai – pilnas miestas valkataujančių šunų, prekyba gatvėse miesto centre, šiukšlės, benamiai, miegantys skvere, tiesiog plėšikiškai elgetaujantys vaikai vertė galvoti kitaip. Keistai man rodėsi ir senamiestyje išaugę stiklo daugiaaukščiai, o šalia – senoviniai statiniai, apleisti ir apgriuvę. Na, ir dar apie Čeaušesku (nors ir daug apie jį rašė Edmundas). Per miestą teka upė Dimbovita, kuri ima ir staiga dingsta, todėl mes pradžioje palaikėme ją kanalu. Pasirodo, tai Čeaušesku nurodymu upė jo rūmų prieigose buvo nukreipta į požeminius vandenis (tai papasakojo gidė, kaip ir dar daug ką apie šį žmogų, kuris darė visa, ką užmanęs). Sužinojome ir apie išgriautą didelę miesto centro dalį, kad rūmus būtų galima įkurdinti miesto viduryje, apie tai, kad jis, kaip ir visi diktatoriai, turėjęs persekiojimo manijų ir baimę būti nuuodytas, ir apie jo žmoną Jeleną, turėjusią ne mažiau galių už jį patį. Mažai tikėtina, jog dar kada nors sugrįšiu į šį tokį savotišką ir pilną kraštutinumų miestą, bet visgi įmečiau monetą į Dimbovitą.

O gal, kada nors?..

Zina Samsanavičiūtė

* * *

Rumunija...Turbūt skurdžiausia Europos šalis, kurioje teko būti. Tai atsispindėjo visur: viešbutyje, nykiame konferencijos organizavime, gyventojų aprangoje. Į upę monetos neįmečiau – nenoriu ten sugrįžti. Viešbutis – laukymėje prie oro uosto, tarp balų ir purvo, kurį paliko prieš keletą savaičių buvęs potvynis. Kai grįžtant namo važiuojame į oro uostą, vėl prapliupo liūtis, kuri, atrodė, niekada nesibaigs. Išsigandau, kad lėktuvas gali neskristi ir kad tik nereikėtų čia pasilikti...Buvęs didingas Austro-Vengrijos miestas apskuręs ir nutriušęs.

Buvę nuosavi namai-rūmai apsilupinėjusiomis sienomis ir užkaltais langais. Tiesa, jau matyti atgimimo prošvaistės – kai kurie namai, matyt, nupirkti naujųjų savininkų ir remontuojami, blizginami. Į gausybę valkataujančių šunų atkreipė dėmesį ir mūsų konferencijos dalyviai ir ekskursijos metu klausė gidės, ar kuriamos valstybinės programos kovai su šiuo reiškiniu. Gidė aiškino apie rumunų meilę gyvūnams, kaimo gyventojų persikėlimą į miestą...

Buvo Bukarešte ir šiuolaikiškų akcentų, pvz., pastatytų gatvėse įvairiaspalvių karvių. Kelias iš jų nufotografavome (nuotraukose). Nesužinojome, kokia čia ypatinga akcija vyko (panašias karves teko matyti Šveicarijos mieste Ciūriche). Tačiau nusprendėme, kad bent tuo, kad tos karvės laimingai sau stovi nesudaužytos, rumunai, nors ir neturtingi, bet pranašesni už mus – pas mus Vilniuje baltiems angelams sparnus ir kojas nusukinėjo per kelias dienas, o per kitas – ir iš viso juos pavogė...

Buvo šiek tiek gaila leisti savo atostogas tokioje konferencijoje, bet vis dėlto vykti reikėjo – kad nenutrūktų ryšiai su senais draugais, užmegzti naujų kontaktų, sužinoti, ką kokia organizacija nuveikė. Be to, ir palaikyti Zinai kompaniją, kuri viena tikrai nebūtų išdrįsusis vykti.

D. Survilaitė

